

موسيو «دونی» نك نشر ايتديكى مختلف پارچالار آراسنده بعضيلرينك «جزاير» له هيچ مناسبتى اولنامهنى، صوكر «قول اوغلى» كې - ينه بوساحه ايله هيچ علاقهسى اولمايان - پك مشهور بر ساز شاعرينك اثرلرينه تصادف ايديلهسى، مختلف يرلرده كى سازشاعرلرى آتازينك دائما بر طرفدن ديكر طرفله كيتديكى، و ادبى مناسباتك بو ساحهدهده چوق ضيق و فعال اولديغنى كوسترمكدهدر. «جزاير» ه عائدتى اولمايان بو پارچهلردن، مثلا «صادق» اسمنده بريكيچرى شاعرينه عائد اولان (VIII) نومرولى مهم «شرقى» داهادوغروسى داستان، - كه موسيو «دونی» ده بونك جزايرله مناسبتى اولمادىنى فكر ندهدر - نجبه، اون سكزنجى عصر صوكننده كى روسيا سفرلرينك برنده، و اوردو - اوصيرالرده على الاكثر مشتتا انخاذايديلن - «باباطاغى» نده قيشلادىنى ائنده يازيلش بر منظومهدر . بو منظومهده اوردونك انتظامسز، پریشان، هر تورلو معنوى رابطه دن و تساندن محروم اولارق كوستريلهسى، تماماً، تاريخى حقيقته مطابقدر. «كوچوك قاينارجه» نى انتاج ايدن بو وضعیت حقنده اودور منابع تاريخيه سنده مبذول و يريلن معلومات، «صادق» ك افاداتى عينا و تماماً تايد ايتمكدهدر. «قهوه جى» دستانى، «پيره» تكررله مهسى، «زنپاره دستانى» كې موضوعلره كلنجه، بونلر عاشق ادبياتك عمومى موضوعلريدن؛ المزده، مختلف ساز شاعرلرينك بو موضوعده يازيلش تورلو تورلو اثرلرى داهالاردر. اثر ك صوكننده بر قاچ ذيل واردر كه بونلر ك برنجيسنده ينه ۱۷۸۴ هجومه هاند «مصطفى» آدى بر خلق شاعرينك درت قوشمه سيله فرانسزجه ترجمهسى، ايكنجيسنده «دوقتور گيره» نك «آناطولى خلق ادبى نيمونه لرى» [هاله، ۱۹۰۷] آنده مندر جينه «جزاير» ه هاند ايكي منظومه، اوچنجيسنده ۱۷۸۴ حادته سنه عائد بعض وثائق رسميه صورتلرى موجوددر. نهايتده، اثرده كچن باشليجه تورك كلهر يله «جزاير» ه عائد بعض محلى كلهلر ك بر فهرستى و باريم صحيفه لق كوچوك بر علاوه داهالاردر .

كوبىلى زاده محمد نواز

آ . و . آنوزين : آلتاى شامانلغنه عام مراد . — «شورال انجادی علوم آقاده ميسنك آتروپولوژى و آنوگرافيا موزهسى مجموعهسى» ، جلد IV ، ۲ ، له يئمفرد ۱۹۲۴ .

تور كياتجى مرحوم «رادلوف» ك طلبه سندن موسيو «آنوخين» ك بويكى اثرى، «آلتاى» و عموماً «تورك» شامانلغيله اوغراشانلر ايچون پك قيمتلى بر منبعدر. «رادلوف» و بر يتسكى،

قاتانوف ، پوتانین ، ابوبکر دیبايوف ، تروشچانسکی ، سهره شیتوسکی ، پانتوسوف ، آ. سامایلوویچ ، س. مالوف « و دیگر برچوق ماللرک بوساحه ده کی متادی مساعیسنه علاوه ایدیلن بو اثر ، صوڪ سنه لرده کی تورکیات حرکتلرینک ، اتنوغرافی ساحه سنده کی کیمهم نتیجه لرندن بری عد اولونمغه لایقدر. اثرک «رادولوف» و «بارتولد» کی ماللر طرفندن تقدیر ایدیلهرک «پروفوسور.مالوف» کی صلاحیت صاحبی بر تورکیاتجینک نظارتی آلتنده نشر ایدیلدیکنی ده آیریجه قید ایدلم .

اثرک مندرجاتی شوندن عبارتدر : پروفوسور «س.مالوف» ک مقدمه سی ؛ — I روحلر و الوهیتلر حقنده ؛ — II یر و انسانک یارادیلیشی حقنده افسانه لر ؛ — III ٹولولرک و شامانلرک روح و جانلری حقنده ؛ — IV «کورمهس» لره قربان ؛ — V شامانک البسه سی و دیگر مالز مه لری ؛ — IV دعا و الهیلر (متن و ترجمه) ؛ — VII آلتای قاملرینک شجره سی و اجداد کولتی .

بونلردن I — III نحی بابلرک مندرجاتی، آلتای شامانلرکننه عائد یازیلان اثرلردن [بالخاصه «ویریتسکی» و «رادولوف» اثرلردن] ده معلوم ایدی . معنایه «آنوخن» و مسئله لری ده ، پروفوسور «مالوف» ک قیدایتدیکی کی [مقدمه، ص III] ، آهنکدار برستکده سیستمه مله شدید مش ، حتی برچوق یکی شیلرده علاوه ایتمشدر . بوایلک بابلرده شایان دقت اولان معلومات ، آلتای «آله» و «روح» لرینک ، «قام» دعا و الهیلرندن استفاده ایدیلک صورتیه ، توصیف ایدیله سیدر [ص ۴ - ۱۷] . بو اثرک ، بوکونه قدار بوموضوعه عائد یازیلان اثرلردن برقاچ نقطه ده ممتاز خصوصیتلری واردرکه ، بونلرک کیمهم اولانی ده ، چوق دقتلی بر «ترانسقریبسیون» له متنلری قیدایده رک ، اونلرک مکمل ترجمه سی ویرمه سیدر . بوایسه هیچ قولای برایش دکلدر .

معلومدرکه شامانلرک خلقت عالم و الوهیته دائر عقیده لری کی ، عبادت و آیین اثناسنده کی مراسم لری ده قطعی و منتظم براصوله تابع دکلدر . حالبوکه ، سماوی دینلرده ، عبادت لرک معین وقتلری ، معین دعا و الهیلری واردر ؛ عبادت مراسمی اجرا ایدن روحانی ، بوتون آیینلری کتابلرده یازیلان قاعده لره کوره ایفا ایدهر ؛ معین قاعده لر ، عصر لرجه ، آیین اوزرنده حاکم اولور ؛ امامک ، پاپاسک و خاخمک عبادت ایدهر کن نه او قویاجنی ، مؤمنلره دهاها اولجه معلومدر . لکن «شامانی آیینلری» ، ظاهر آبردرجه یه قدر معین قاعده لره تابع اولقله برابر مندرجات اعتبار یله حتی شامانلر بینه پک آز معلومدر . چونکه ، او قوناجق دعا لرک اکثریسی ، آیینی اجرا ایدن «قام» ک الهامنه تابعدر . قدر تلی و الهامی مبذول «قام» ، سلفلرینک او قودینی ذکر و الهیلری از برله مک

و مراسمده تکرار ایتمکله مکلف دکلدرد. او، مراسمدن هر برنده آیری ویکی دعالم ایجاد ایدیه بیلیر. «قام» شامان، ک قوه شعریه سی نه قادر قوتلی اولورسه، دعا والهیلمی ده اونسبتده قوتلی اولور. سلفلرک الهی ودالرینی تحریف ایتمک کناهندن «قام» ک هیچ قور قوسی یوقدر. بونکله برابر، استغراق حالنده بولونان «قام» ک الهیلمی قید ایدیه بیلیمک شویله دورسون، واضح صورتده ایشتیمک بیله قابل اولمایور. چونکه، مراسمدن صو کرا، «قام» نه سویله دکالرینی تکرار ایدیه من؛ چونکه او، یالکیز استغراق حالنده دکلی بلکه بوتون آیین و مراسم دوامنجه، «روحک الهام ایتمکی» الهیلمی تکرار ایتمکدن باشقه برایش یامادیغنی سویله. ایشته بونک ایچوندرکه، «قام» دعا والهیلمی دوغرو قید ایتمک و مکمل شکلده ترجمه ایدیه بیلیمک، چوق مشکل بر مسئلهدر. آلتای شامانلغنی ولهجه سنی جد آجوق اساسلی صورتده اوکره من «ویریتسکی» بیله شامان الهیلمینک متنلری ترجمه سز اولارق نشر ایتمشدر [«آلتای غیر روسلری»، موسقو واه ۱۸۹۳]. ترانسقربیسونی ده عادی روس حروفاتیله اولدیغندن، اوراده کی برچوق کله وجهلرک معناری هیچ آ کلاشیلا میوردی. «رادولف» ایسه «آلتای شامانلغنی» حقنده یازدیغنی فلاسیق ماهیتده کی مشهور اثرنده [آوس سیدیرین، II، ص ۱-۶۷] بوکی دعالمک یالکیز ترجمه لریله اکتفا ایتمشدر. عین مؤلفک «تورک خلق ادبیاتی نمونه لری» نک «شامانی تورکره» مخصوص اولان او II نجی جلدلرنده ایسه دعا والهیلمرک آذر. یالکیز IX نجی جلد [«قاناوف» طرفندن طوپلانان متنلر]، شامان دعالرینی احتوا ایتمک اعتباریله پک زینکین اولمله برابر، بونلر، «آنوخین» ک اثرنده اولدیغنی قدر سیسته مله شدیدلرش بر شکلده دکلدرد. ایشته بوساحده کی - بویوک دقت، مساعی و غیرت طلب ایدن - شونقصان، «آنوخین» ک همتیله اکلایدیلشدر. آلتای «قام» لرینک آلمسه، داوول و دیگر مالزمه لری حقنده ویردیکی مفصل معلومات [ص ۳۳-۶۵] ده بوباده برنجیدرد. بوکونه قادر آلتای «قام» لرینک قیافتی حقنده بودرجه ده مفصل معلومات اله بولونمایوردی. بو اثری، بومسئله حقنده کی سائر اثرلردن آیران دیگر بر خصوصیت ده، طوپلادیغنی متنلری او قویان قاملرک «شجره» لرینی غایت مکمل بر شکلده قید ایتمه سیدرد، که اثرده کتیریلن متنلرک معنارینی داهانی و داهاه واضح بر صورتده آ کلامق ایچون بوجهت پک مهمدر. پروفسور «س. مالوف» ک ده پک حقی اولارق تقدیر و قید ایتمدیکی بو خصوصیتلر، [۱] ویریتسکی، «آلتای و آلا داغ لهجه لری لغتی» نام اثرنده ایسه شامانیزم کوتلنه عائد کله لری و متنلری مکمل ترانسقربیسون ابله یازمش و ترجمه ایتمشدر. مع التأسف بوراده «آرلیک» توصیفندن [ص ۵۲] ماعدا مهم متن یوقدر.

دیبه بیلیرزکه، آلتای شامانیزمنه عائد شیمدی به قدر یازیلان بوتون اثرلر آراسنده «آنوخین» ك بو اثرینی ك مهم اثر عد ایتدیره بیلیر .

«أرلیك» ایچین یاپیلان خصوصی مراسمده کی الهیلر (ص ۸۴-۹۱) ه بو گونه قادر، بزم استفاده ایدیهلر جكمز اثرلرده، بدرجه ده مکمل ومفصل اولارق معلوم دکلدی [۱]. «پوتانین» بوروح حرمتنه یاپیلان مراسمی بدرجه به قدر تصویر ایتیش ایسه ده، برقاچ سطر دن باشقه متن قید ایتمه مشدی [شال - غربی موغولستان حقنه طاسلاقلر «پترسبورغ ۱۸۸۳، ج ۱۷، ص ۶۴]. «رادولف» ك نشر ایتدیکی متن ایسه چوق قیصه در [آوس سبیریه، ۱، ۳۴۱] ؛ حتی «ویریتسکی» ك «لغت» نده قید اولونان دن اون یدی مصراع ا کسیکدر. بونکه برابر، بومتلر، «ویریتسکی» ك صو ك اون مصرعی مستثنی اولوق اوزره، دعا و خطاب ماهیتنده اولما یوب «أرلیك قآن» ك توصیفندن عبارت ایدی. ایشته بومتلره علاوه اولارق «آنوخین» ك اثری «أرلیك» ك اولتنه عائد یکی مکمل متلر (۱۶۰ مصرعدن فضله) ویریور. «یر - صو» وبالخاصه «آلتای» ك اولتنه عائد متلرده، بو گونه قادر ادبیاتده تصادف اولونما یان بروض موجوددر. البته، «رادولف» ك «تورك خلق ادبیاتی نمونه لری» نده (بخ IX) «یرصو» الهلرینك خطاباً اوقونان الهیلر متنی، کیت اعتباریله اوندن داها فضله در. مع مافیه بوالهیلر، «آنوخین» ك متلری قادر قلبلری تسخیر وجذب ایده مه یور. «آلتای» ه خطاباً سویله ن الهیلر، «آنوخین» متلر نده، طبیعت اولادینك روحنك درین گوشه لر ن صمیمی بر ایمانله جوشان و آغز لر ن کندی کنندینه دو کیلن لاهوتی نغمه لر دن عبارتدر. بونلر، ابتدائی وسحری افسونلر ماهیتنده شیلردکل، تکامل ایتیش بر روحك تقدیس ایتدیکی موجوده قارشى حدودسز محبتلرینی ترنم ایدن حقیقی الهی شعرلردر (ص ۸۲-۸۴، ۹۱-۹۳). پروفیسور «س. ی. مالوف» طرفندن یازیلان مقدمه ده باشلی باشنه بر اثر عد اولونابیلیر. بومقدمه ده، شامانیزمه عائد شیمی به قدر روس ادبیاتنده موجود اثرلر حقنه کتابیات معلوماتندن

[۱] آلتای شامانلغنه دائر ویریلن کتابیات معلوماتنه کوره، «أرلیك» شرفنه یاپیلان مراسم حقنه «ویریتسکی» ك «طومسکی یارخیالی ویدومستی» مجموعه سنده [۱۸۸۶ سنه سنده، ۲۲ نومرو، ص ۱-۱۲] بر مقاله سی اولدیغنی [پروفیسور سه رکه ی مالوفه کوره «مفصل معلومات»، مقدمه، ص ۷۱] بیلیروزه مع التأسف بوجوعه بی روسیه نك خارجنده دکل، حتی داخلنده بیله بولوق بو کون پك مشکدر. ۱۹۱۹ سنه سنده بوجوعه بی- احتمال که کتبخانه لرك پك قاریشیق زمانلری اولدیغندن - حتی «موسقوا» ده کی «رومیانسوف» موزه سی کتبخانه سنده بیله بولاماشدم .

ماعداء، بومهم موضوعك روس عالملى طرفندن تدقیقی تاریخنه دائر ویریلن مفصل ایضاحات ده بالخاصه مههمدر. خلاصه، «آنوخین» واونك بویکی اثریله، «شورالر اتحادی علوم آقاده میسی» تورکیات ساحه سننده، علم دنیا سنه یکی بر عالم ویکی بر اثر قازاندرمش اولویور .

عبدالقادر

بروفسور قورمیین : مرفاسلر . — «مینوسینسك» ولایتی حقنده تاریخی، اتنوغرافی و اقتصادی برساله ؛ روسجه ؛ «ایر قوتدق ولایتی علم خادملى» نشر یاتدن ؛ ۱۹۲۵ ؛ اوفاق حجده ، جلد ۱ ، صفحه ۱۸۵ ، سهری ۴ .

اوفاق بر مقدمه ایله باشلايان بو اثر، مؤلفنك تسمیه ایتدیکی وجهه «خاقاس» یعنی «قیرغیز» لرك تابدايت تاریخندن جهان حربی عرفه سنه قدر کچر مش اولدقلى تاریخى و اتنوغرافی حیاتلى حقنده مختصر فقط مفید معلوماتی احتوا ایتمکده در. مؤلف، مقدمه سننده، «خاقاس» تورکلرینك یاشادقلى «مینوسینسك» ولایتی داخندنه کی محلی تورک قوملرینه تاریخی سریع بر نظر عطف ایدرهك ، اختصاراً نقل ایتدی کمز فکری در میان ایدیور :

«مینوسینسك» (سیریا) ، «آلتای» و «اورانخای» ولایتلى اهاالیسی، هیچ «آلتیک» قومی، عنوانه مالک اولمه دن، اصلاری اعتباریله تورکلر منسوب، بر جوق قبیله لره منقسم در. ادبیات تاریخی ده بونلرک بر قسمنه «مینوسینسك تاتارلى» ، «آباقان تورکلى» ، دیگر بر قسمنه ایسه «قالموق» تله ووت ، اورانخایلیلر ناملى آلتنده تصادف ایدلمکده در. طبیعی، بو مختلف اسم و عنوانلر غیر طبیعی و صنعی اولارق کندی معناسنی محافظه ایدمه مش، و موخرآ تمامیه باشقا بر عنوانه منقلب اولمشدر. مثلاً «آلتای» محلی اهاالیسی «قالموق» عنوانی آلدینی کی، «مینوسینسك تاتارلى» دخی دیگر اوراده تمکن ایدن و مختلف عنوان تحتنده یاشایان «تاتارلر» له امتزاج ایتمه یهرك ، بو اسم آلتنده یاشامشدر. بونلر، عمومیتله ظن ایدیلدیکنه کوره، «یرماق»ك [۱] سفرلرندن صوکره، «عمومی تاتار» هیئت مجموعه سنندن تمامیه آریلاروق، تخصیصاً «مینوسینسك تاتارلى» عنوانی محافظه ایتشلدر .

فقط، مؤخرآ، بونلر آراسنده ملی جریانك باش کوسترمه سی ایله، «مینوسینسك» تاتارلرینك منورلى و ایلری کلنلى، اسکی قدیم تاریخلى تحری و حین منابعنه ده استناد ایدرهك، وقتیه «خاقاس»

[۱] «یرماق» ، وقتیه سیریا ی فتح ایدن بر روس قازاق در .